

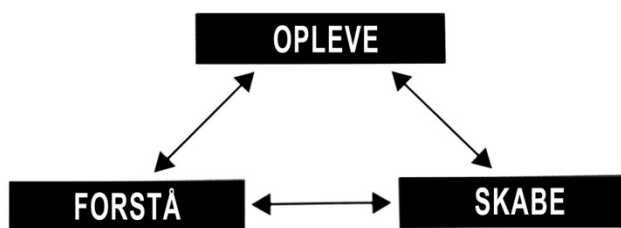
Den filmdidaktiske trekant og cirkel

af Torben Larsen, Station Next, København 2022

Specialiseringsmodulet *Film i skolen* er udviklet og drives af tre institutioner: Københavns Professionshøjskole (KP), Det Danske Filminstituts (DFI) børne- og ungeafdeling samt ungdomsfilmskolen Station Next. Dette dokument giver et overblik over, hvorledes institutionerne komplementerer hinanden på det filmdidaktiske plan.

Tre institutioner, tre tilgange

Filmdidaktikken på modulet *Film i skolen* tager udgangspunkt i den filmdidaktiske trekant, som rummer tre dimensioner: Opleve, skabe og forstå film¹:

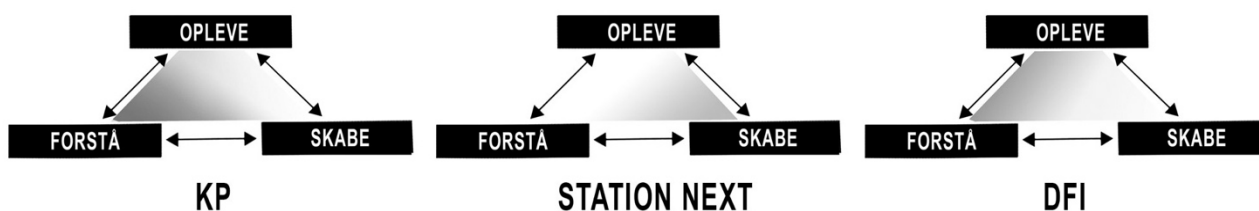
Det er en model, der siden starten af 00-erne har vundet indpas i det filmpædagogiske miljø i Danmark. Martin Brandt-Pedersen fra DFI og medskaber af dette modul forklarer:

”Modellen er opstået i vores afdeling på DFI, hvor vi fra afdelingens start [DFI Børn og unge, red.] for ca. 20 år siden udviklede de tre grundpiller i DFIs filmpædagogiske formidling: Med Skolen i Biografen (Opleve), Skolekataloget/UV-materialer - senere Filmcentralen - (Forstå) og Film-X (Skabe). Da vi skulle udforme en vision for afdelingen, konkretiserede vi den til en enkelt sætning: ”Alle børn i Danmark skal have muligheder for at opleve, forstå og skabe film.” Lidt mere teoretisk kan man sige, at vi tog afsæt i Tuftes gamle zig-zag model² med en vekselvirkning mellem at analysere (forstå) og producere (skabe). Vi tilføjede så oplevelsesdimensionen som en tredje dimension som en anerkendelse af, at film også er kunst – og at kunst kan være lige så værdifuldt som noget man ”bare” oplever – uden nødvendigvis altid at skulle analysere.”

Som det fremgår af modellen, er der et samspil mellem de tre dimensioner. Man arbejder sjældent kun med den ene dimension. Fx er det svært at analysere en film uden først at have oplevet den, og en film, som elever har produceret, bliver efterfølgende oplevet af resten af klassen og måske sat under lup i en evaluering (analyse). De tre institutioner, som står for modulet, berører da også alle tre dimensioner i deres undervisning og tilhørende undervisningsmaterialer. Men de tre institutioner har forskellige tilgange og vægtninger. Forenklet kan man sige at:

- KP har rod i en videnskabelig tradition, hvor filmteori og -analyse fylder meget, omend der også er plads til skabelsen. Undervisere her er akademikere.
- Station Next tager udgangspunkt i den kunstneriske skabelse af film. Undervisere her er filmfolk.
- DFI er en stor institution, der breder sig over alle dimensioner, men med en lille overvægt til oplevelses- og analysedimensionen. Undervisere her er en blanding af akademikere, lærere og filmfolk.

Grafisk kan de tre institutioners filmdidaktiske profiler eller tilgange fremstilles således, hvor farvningens intensitet indikerer institutionens vægtning:

Disse vægtninger er udtryk for de enkelte institutioners specialiseringer. Alle har stærke faglige og didaktiske kompetencer, men på hvert sit område. Det er en styrke for modulet, fordi institutionernes således komplementerer hinanden. Hvis man lægger de tre profiler oven på hinanden, er den filmdidaktiske trekant fuldt dækket. Dét er en af de væsentligste årsager til samarbejdet om *Film i skolen*.

To vidensgrundlag

På modulet benyttes både et videnskabeligt og et kunstnerisk vidensgrundlag. Det kan man sagtens gøre, så længe man er sig bevidst om forskellene.

Videnskabelig viden baserer sig på *refleksiv tænkning*, der i vid udstrækning er analytisk og logisk funderet og bygger på eksplicit viden.

Kunstnerisk viden baserer sig på *prærefleksiv tænkning*, hvor intuitionen, kroppen og sanserne er centrale, og viden ofte er tavs eller (delvist) ubevidst.

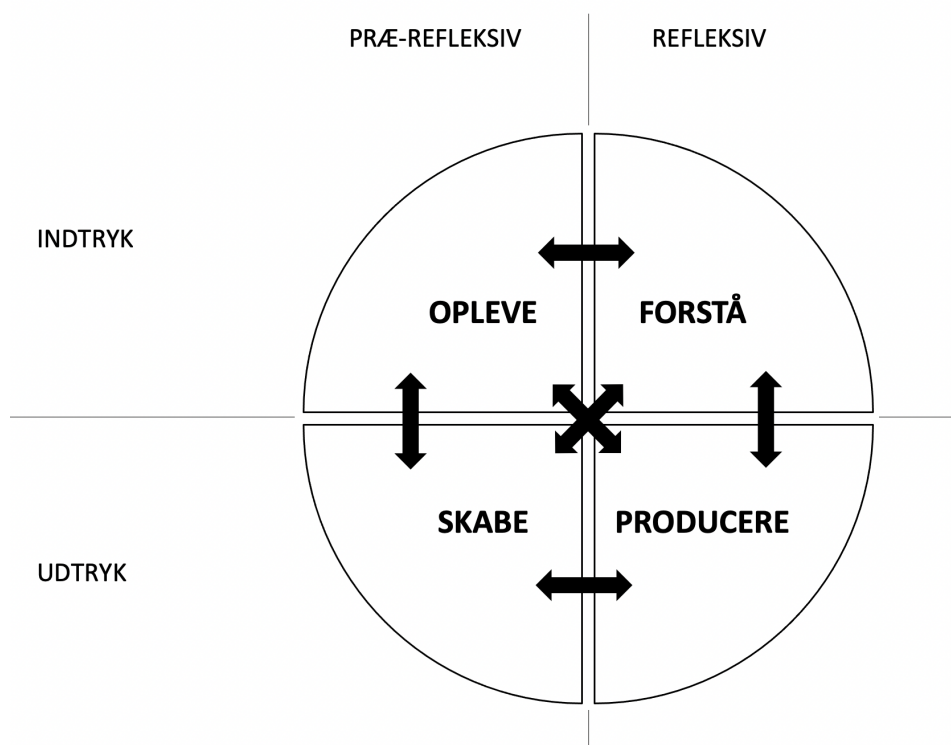
Hvad kan den videnskabelige viden og tradition tilføre filmdidaktikken? Og hvad kan vi bruge den kunstneriske til? Den pædagogiske udfordring er at finde metoder, der kan lede og stimulere de processer, vi ønsker.

I dagens skole er en stor del af undervisningen funderet i den videnskabelige viden - dette har formentlig grund i den stærke målorientering, der har været de seneste år. Dette er vigtigt. Men den kunstneriske viden kan bidrage med en anderledes måde at arbejde og forholde sig til verden på, hvilket er en del af Folkeskoleloven: "Folkeskolen skal udvikle arbejdsmetoder og skabe rammer for oplevelse, fordybelse og virkelyst, så eleverne udvikler erkendelse og fantasi og får tillid til egne muligheder og baggrund for at tage stilling og handle" (§1, stk. 2).

Den filmdidaktiske cirkel

For at tage højde for ovenstående vil jeg introducere en ny filmdidaktisk model: *Den filmdidaktiske cirkel*. Det er model udviklet af Thomas Nygaard, kunstnerisk uddannelses- og udviklingsansvarlig på Station Next, som jeg her viderebearbejder³.

Den filmdidaktiske cirkel er en udvidelse af den filmdidaktiske trekant, som har været en væsentlig del af grundlaget for opbygningen af modulet. Modellen kan med fordel rumme et fjerde element "skabelse":

Den filmdidaktiske cirkel.

På den vandrette akse er der en indtryks- og en udtryksdimension, som begge har både en prærefleksiv og en refleksiv fase. Der er ofte samspil mellem de forskellige faser og dimensioner.

Fx er det at *opleve* en film en meget umiddelbar og oftest ubevidst handling, mens *forståelsen* af dens virkemidler, tematik, symbolik mv. tit kræver analyse og fortolkning, som hører til den bevidste, refleksive tænkning⁴.

Når man skal udtrykke sig med film (og andre kunstarter) er der altid en *skabende/kreerende* fase, som trækker på før-sproglig, kropslig viden, og der er en *udførende* fase, hvor ideerne skal *produceres* – det er i denne fase, at filmhåndværket er placeret.

Modellen kan bruges til at tilrettelægge didaktik for film. Hvis man fx vil have eleverne til at lave et manuskript til en film, bør der indgå både en skabende og en producerende fase: Først kommer idegenereringen (skabelsen), som gerne må rumme en frit fabulerende del, som tvinger den intuitive tænkning frem (fx flowskrivning eller fritegning af en karakter). Når ideen er på plads, skal der produceres en fortælling (synopsis) og dernæst et manuskript. Nu kommer håndværket ind, som baserer sig på eksplicit viden og analytisk tænkning: Der skal struktur på ideen (dramaturgi); den skal omformes til scener, handlinger og replikker (manuskriptskrivning).

Når manuskriptet er færdigt, kan man gå videre til næste milepæl i produktionen, fx visualisering af filmen, som ligeledes rummer en skabende fase (inspiration, idéer til visuel stil) og en produktiv fase (storyboard, optagelse). Og så fremdeles med de øvrige fagligheder, der er i spil på en filmproduktion: instruktion, lyddesign, klipning, skuespil mv..

Man kan forestille sig samspil mellem alle faser og dimensioner i den filmdidaktiske cirkel. Ofte befrugtes den skabende fase positivt, hvis eleven først, eller samtidig, oplever nogle sanseindtryk eller ser værker eller filmklip til inspiration. Når de optager filmen (producerer), vil der af og til være brug for at træde et skridt tilbage og forstå, hvad konsekvenserne er, hvis man træffer det ene eller det andet valg. Og når filmen er færdigproduceret, skal den opleves og evalueres/forstås.

Det vil være for ekstensivt på denne plads at gå i dybden med alle elementer af den filmdidaktiske cirkel og deres samspil – der er stof til en hel artikel. Nu er modellen lagt frem til inspiration og videre bearbejdning hos filmdidaktikere.

Modellen er skabt til en helhedsorienteret filmdidaktik, som både indeholder filmoplevelse, filmforståelse og kunstnerisk produktiv læring, og alle de tre involverede institutioner på modulet (DFI, KP og Station Next) kan bidrage væsentligt til at udfylde den.

---

¹ Martin Brandt-Pedersen: "Skitse til en filmpædagogik i skolen" (s. 115-154), *Læring med levende billeder*, Samfundslitteratur, 2. udg. 2019

² Tufte, Birgitte (1998): *TV på tavlen – om børn, skole og medier*, Akademisk Forlag, København
samt
Tufte, Birgitte (2007): *TV på tavlen – på ny*. CVU København og Nordsjælland, København

³ [Nygaard, Thomas \(2021\): *Den filmdidaktiske cirkel. Den oversete dimension*, arbejdsdokument, Station Next](#)

⁴ Den kognitive filmteori, startende i 1985 med David Bordwells ikoniske bog *Narration In the Fiction Film*, forklarer, hvordan tilskueren i sin forståelse af filmen konstant trækker på kognitive skemaer, hvoraf nogle er automatiske/ubevidste (fx perceptionen), mens andre er mere bevidste (fx afkodning af kulturelt betingede koder).